

Добро владеење за
отвореност и отчетност во
политиката и владеењето

автори: Нада Наумовска / Данче Даниловска

ОТВОРЕНОСТ НА СУДСКИТЕ ОРГАНИ ВО РЕГИОНОТ И МАКЕДОНИЈА

МЕТАМОРФОЗИС
Фондација за интернет и општество

 ActionSEE

Овој проект е финансиран од Европската Унија.

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржините во оваа публикација се единствена одговорност на партнерите од проектот „ACTION SEE“ и на ниеден начин не ги изразуваат ставовите на Европската Унија.

автори: Нада Наумовска / Данче Даниловска

ОТВОРЕНОСТ НА СУДСКИТЕ ОРГАНИ ВО РЕГИОНОТ И МАКЕДОНИЈА

Ставовите изразени во овој документ се на авторите и не ги
отсликуваат ставовите на донаторите.

Скопје, јуни 2017

ВОБЕД

Во соработка со партнерите од регионалната мрежа на НВО-и „ACTION SEE“, Метаморфозис, Фондација за интернет и општество ја изготви студијата на јавна политика во која го анализираме нивото на транспарентност, отвореност, отчетност на судството во регионот на Западен Балкан.

Цел на нашите активности е да ја дефинираме вистинската состојба во оваа област и да дадеме препораки за подобрување преку објективно мерење на отвореноста на судството во регионот. Подобрувањето на принципите на доброто владеење, во кои отвореноста зазема значајно место, исто така претставува една од нашите цели.

Отвореноста на судските органи се мереше со користење на основни индикатори за успех¹. Сепак, ситуацијата во регионот е лоша, односно судските органи не ја усвоија политиката за отвореност, а таа претставува основа за градење на институциите. Судовите од регионот задоволуваат **48%** од индикаторите за успех додека јавните обвинителства задоволуваат **40%**. Овие резултати покажуваат дека е потребно итно делување за да се подобри отвореноста, а по постигнувањето на основното ниво на отвореност, потребно ќе биде и да се зголемат барањата согласно стандардите за отвореност.

Нивото на отвореност на судските органи беше измерено во периодот од октомври до крајот на декември 2016 година, во рамки на Регионалниот индекс на отвореност на институциите. Отвореноста се мереше врз основа на повеќе од 100 индикатори за успех, поделени во 4 димензии: транспарентност, достапност, интегритет и ефикасност.

Имајќи го предвид ниското ниво на јавна доверба во судските органи во регионот, потребна е силна политичка волја за да се подобри отвореноста, изразена преку проактивен пристап кон објавување информации и подобрување на работата на службите за односи со јавноста.

Нашата студија на јавна политика е адресирана до носителите на одлуки во судовите и јавните обвинителства од земјите во регионот. Таа може да биде корисна за претставниците на меѓународните институции и за колегите од невладините организации кои се справуваат со вакви прашања.

Остануваме на Ваше располагање за сите сугестии, љубезни критики и дискусии поврзани со нашата студија на јавна политика.

¹Разликите во законските рамки во полето на правдата во регионот ја предизвикаа потребата од користење на основните критериуми за отвореност кои треба да бидат спроведувани од страна на судските власти согласно меѓународните стандарди и практики.

СУДОВИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛСТВА ВО РЕГИОНОТ

Истражувањето покажа дека отвореноста на судовите и јавните обвинителства во регионот не е на задоволително ниво. Во просек, судовите задоволуваат 48% од индикаторите за успех додека јавните обвинителства задоволуваат 40%.

Судовите и јавните обвинителства мора да имаат независна позиција во системот на власт и во нивната работа мора да ги почитуваат основните принципи: непристрасност, отчетност, ефикасност и транспарентност.

Идентификувавме неколку критични точки во работата на судските органи во регионот и сите земји мора да обрнат посебно внимание на овие точки за да ги достигнат меѓународните стандарди.

СУДОВИТЕ ВО РЕГИОНОТ

Принцип на случајно доделување на случаи

Случајното доделување на случаи е јадрото на судското организирање бидејќи тоа е поврзано со некои од основните принципи за фер судење: судска независност и непристрасност², организациска флексибилност и ефикасност.

Една третина од судовите во регионот не го почитува принципот на случајно доделување случаи. Ако судовите правилно не го организираат доделувањето на случаи, јавноста може да добие впечаток дека судиите се пристрасни и дека нивните лични интереси се присутни во нивната работа, а тоа е добра почва за развивање на корупција. Тоа може да има долготрајни последици кога станува збор за довербата на граѓаните во судскиот систем.

Јавност на судењата

Принципот на јавност на судењата, како еден од основните услови за фер судење, се почитува во повеќе од 90% од судовите во регионот. Сепак, овој принцип е значително ограничен од фактот дека луѓето со намалена мобилност не можат да пристапат до судниците на половина од судовите. Ограничувањето на јавноста се јавува и во просторна смисла со оглед на тоа дека судниците во одреден број судови не се доволно големи за да ги примат сите заинтересирани без да се попречува текот на судењето.

Објавување информации и одлуки

Анализата покажа дека скоро 30% од судовите во регионот немаат активни веб страници³. Повеќе од третина од судовите во регионот не ги објавуваат нивните работни извештаи. Само половина од судовите во регионот објавуваат информации поврзани со нивната работа: работни планови и програми, делокруг на работа, биографии на судии, огласи и известувања итн.

Посебно загрижувачки е фактот што половина од судовите во регионот не ги објавуваат основните судски одлуки.

2)

Конвенција за заштита на човековите права и основните слободи на Советот на Европа, од 4 ноември 1950. Достапна на <https://goo.gl/uclfdF>. Пристапено на: 01.06.2017.

3.

Големата повелба на судиите (Magna Carta of Judges), Консултативен совет на европски судии (CCJE), Стразбур, 2010. Достапна на: <https://goo.gl/PCNBkW>. Пристапено на: 01.06.2017.

Објавувањето информации во врска со работата е гаранција за ефикасно судство и пристап до правда⁴. Со доследна примена на транспарентноста во работата на судовите може да се помогне во борбата против корупцијата, подобрувањето на владеењето и промовирањето на отчетноста на судските институции.

Буџетска транспарентност

Буџетската транспарентност е обврска на државните институции преку која треба да овозможат на целата јавност (граѓаните) да се запознае со видот и големината на буџетските приходи и расходи. Еднакво важно е да се објавуваат податоци за јавните набавки и за располагањето со јавните средства.

Годишниот буџет на судовите од регионот е достапен само во една третина од земјите. Податоците за јавните набавки во судовите во вид на планови, одлуки, договори и анекси на договори не се достапни во повеќе од три четвртини од институциите во регионот. Платите на судиите и анкетните листови не се објавени во повеќето земји.

ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛСТВА ВО РЕГИОНОТ

Достапност на информации поврзани со работата

Половина од јавните обвинителства од регионот немаат веб страници. Честа практика е само обвинителствата од највисоките инстанции да имаат веб страници, на кои дури нема листа на други институции.

Ако ја анализираме содржината на постоечките веб страници, само половина (1/4 од вкупниот број на институции) објавува основни информации во врска со работата, делокругот на работата, годишни извештаи како и работни планови и програми.

Постоечката ситуација не придонесува кон довербата на јавноста во работата на јавните обвинителства. Практиката на имање обврска проактивно да се објавуваат информации е прифатена како нужен дел од отвореноста и транспарентноста на институциите од регионот. Проактивниот пристап се однесува на обврската на институциите да ставаат информации за нивната работа⁵ на располагање на граѓаните, медиумите и јавноста правовремено и самоиницијативно. Правото на пристап до информации е ограничено од фактот дека само половина од институциите објавуваат информации за контакт од лицето одговорно за слободниот пристап до информации.

4)

Анализата на веб страниците на судовите од регионот покажа дека постои различна структура на објавување податоци. Некои земји имаат веб страници само за највисоките судски инстанции, има примери за веб страници каде во нивни рамки постојат подстраници кои содржат информации за секоја судска институција поединечно. Во некои земји веб страниците постојат селективно, односно за одредени судови или јавни обвинителства.

5) Darbshire, Helen, *Proactive Transparency: The future of the right to information? A review of standards, challenges, and opportunities*, Washington, 2010

Односи со медиумите и јавноста

Начинот на кој медиумите известуваат исто така ја дефинира затвореноста на обвинителските институции и неадекватната комуникација со јавноста. Најчестите проблеми кои ги кршат меѓународните стандарди и принципи на известување во кривични постапки⁶ се : еднострано медиумско известување, кршење на приватноста и презумцијата на невиност, „протекување информации“ од обвинителството и полицијата, објавување доверливи информации во фаза на истрага⁷.

Само една третина од земјите во регионот имаат прецизни насоки за медиумите за начинот на известување. Таквиот прирачник за медиумите е значаен бидејќи тој укажува во кои фази од кривичната постапка информациите може да бидат доставени до медиумите, без да се загрози текот на постапката и истрагата. Посебно загрижува фактот што околу две третини од обвинителствата не го следат начинот на кој медиумите известуваат за нивната работа.

Контрола на работата на јавните обвинителства

Две третини од земјите во регионот имаат воспоставено механизми на контрола и мониторинг на работата на јавните обвинителства, спроведени од страна на повисока инстанца. Сепак, функционирањето на овие механизми во пракса е под знак прашалник. Во половина од земјите, надлежните институции не вршат редовна контрола на работата на јавните обвинителства. Помалку од половина од обвинителските институции доставиле работен извештај за претходната година до надлежниот орган.

Исто така, лицата кои се незадоволни од работата на државните обвинителства немаат дефинирано процедури за жалба во дури половина од земјите.

Етичкиот кодекс на јавните обвинители постои во сите земји, но само една петина од институциите го објавува.

6) Декларација за медиумска дистрибуција на информации во врска со кривични постапки (2003), усвоена од страна на Комитетот на министри на 10 јули 2003 на 848-от состанок на замениците на министри; Препорака Res (2003) 13 од Комитетот на министри на земји членки за обезбедување информации преку медиумите во врска со кривични постапки - усвоена од страна на Комитетот на министри на 10 јули 2003, на 848-от состанок на замениците на министри; Препорака Res (2000) 7 за правото на новинарите да не ги откриваат нивните извори на информации, усвоена од страна на Комитетот на министри на 8 март 2000; Европска конвенција за заштита на човековите права и основните слободи од 4 ноември 1950.

7) Здружение на јавни обвинители и заменици јавни обвинители на Србија, Партнери за демократски промени Србија, Транспарентност, приватност и презумција на невиност, обвинителство-медиуми-граѓани, 2017. Достапно на: <https://goo.gl/u7q3kX>. Пристапено на: 15.06.2017; Центар за демократска транзиција, Граѓанско здружение, Како медиумите известуваат за работата на државното обвинителство? Анализа на медиумското известување, 2016

Отвореност на Судската власт во Република Македонија

Македонското судство во континуитет во изминативе години е критикувано од домашната и меѓународната стручна јавност, институции и организации. Државата е пред голем предизвик да ја обезбеди независноста и особено да го елиминира политичкото влијание врз донесувањето одлуки во обвинителството и судството, како и да овозможи назначувањето и унапредувањето на судиите и обвинителите да биде деполитизирано⁸.

Недостатокот на стратегиска рамка⁹ за реформи на македонското правосудство придонесе во поткопување на независноста на судската власт, а беше потребна за да се обезбедат придобивки од претходните реформи и да се заштити судството од понатамошните неуспеси. Во последниот извештај на Европската комисија¹⁰ за оценување на прогресот на државата за пристапување во Унијата, меѓудругите, акцентот е ставен на развивањето и усвојувањето на Стратегијата за реформи во правосудството¹¹, како и акцискиот план. „Итните реформски приоритети¹²“ утврдени од Европската комисија, во сферата на правосудството, не беа исполнети, или пак акциите кои беа преземени не беа доволни¹³.

Транспарентноста на судовите е многу важен елемент кој придонесува кон независност на судството. Дополнително, транспарентноста во работењето на судовите и јавноста на постапките можат да придонесат кон зголемување на довербата на граѓаните во судскиот систем.

Во практиката се воведени повеќе механизми за имплементација на начелото на транспарентност, а се однесуваат на начинот на објавување на судските пресуди, начинот на објавување на распоредот на судењата, транспарентноста во финансиското работење на судовите, односите со медиумите, но и автоматската распределба на предметите, која што освен што помага во транспарентноста на судството, влијае и на независноста и довербата на јавноста за соодветно функционирање на судството.

Дополнителната практика, судовите освен портпароли за комуникација со новинарите, да имаат и службени лица за посредување во остварувањето на правото на граѓаните на слободниот пристап до информациите, како законска обврска, се механизми за подобрување на транспарентноста во нивната работа.

Наведените забелешки за судската власт се рефлектираат во индексот на отвореност на судството и обвинителството. Судовите во Република Македонија исполнуваат 52% од индикаторите на отвореност. Додека Судскиот совет на РМ е незначително подобар и исполнува 58% од индикаторите на отвореност. Во поглед на обвинителствата, Јавното обвинителство на РМ исполнува 51% од индикаторите на отвореност, Советот на Јавните обвинители исполнува само 38%, а недоволно исполнување на индикаторите од 26% е од страната на основните и вишите јавни обвинителства.

8) Препораки на групата на постари експерти за системски прашања од владеешето на правото поврзано со незаконското прислушување, 2015 год., Извештајот на Прибе, достапно на https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf

9) Предлог-стратегијата за правосудство (2016-2020) иако беше во финална фаза на крајот на 2015 год., сепак до денешен ден не е усвоена.

10) Извештај на ЕК за оценување на прогресот на државата за пристапување во Унијата, 2016 год., достапен на https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf

11) Областите на Предлог-стратегијата за правосудство (2016-2020) се: судство, казнено-правен систем, пристап до правдата и транспарентност, политика и координација, управно правосудство, информациски систем и е-правда.

12) Ургентни реформски приоритети, достапно на https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_en.pdf. Беше потребно големо посветување на реформите на судската власт, со фокус на изборот на судиите и обвинителите; примена на мерит систем за унапредување на судиите; обезбедување на професионализација на Судскиот совет и нивна проактивна улога во заштитата на судиите од политички влијанија и притисоци; подобрување на квалитетот на тренингот на судиите и обвинителите, како и подобрување на автономијата и буџетот на Академијата за судии и јавни обвинители; извршувањето на пресудите од Европскиот суд за човекови права; но и обврска за државата да го подобри он-лајн пристапот до судските одлуки, особено да се обезбеди „пребарливоста“ и лесниот пристап.

13) ЕК укажува на факт дека буџетите за судството и обвинителството се значително под просечниот буџет по глава на жител за судство и обвинителство во Европа. Од друга страна пак, контрадикторно со претходниот податок е дека бројот на судии и обвинители е далеку над европскиот просек по глава на жител. Достапно на <http://fosm.mk/mk/Home/Publication?newsID=7195&catID=9&pageIndex=1>

Мнозинството од основните судови се над просекот од 52% исполнување на индикаторите на отвореност, додека Апелационите судови и Врховниот суд на Република Македонија се незначително над просекот на исполнување на индикаторите на отвореност, односно исполнуваат помеѓу 55% и 57% од индикаторите.

Во однос на принципите транспарентност, достапност, интегритет и ефективност, по кои е правено истражувањето, исполнувањето на индикаторите за транспарентност од страна на судовите е на најниско ниво, односно судовите исполнуваат само 33% од индикаторите, а кои подразбираат објавување на информациите за организациската структура, буџетот за работа и објавувањето и пристапот до информациите за јавните набавки. За подобрена транспарентност на основните судови неопходно е да ги објавуваат Годишните извештаи за работа на своите веб страници, што беше констатирано како недостаток при ова истражување. Голем број од основните судови ги немаат објавено овие извештаи што влијаеше на ниското исполнување на индикаторот за транспарентност. Апелационите судови и Врховниот суд на РМ ги објавуваат Годишните извештаи. Кај Судскиот совет, исто така, на најниско ниво е исполнувањето на индикаторите за транспарентност 50%.

Принципот на достапност во истражувањето се однесува на обезбедување и почитување на постапките за слободен пристап до информации и зајакнување на интеракцијата со граѓаните. На ова ниво судовите исполнуваат 58% од индикаторите, а Судскиот совет исполнува 71% од индикаторите. Подобри резултати во однос на исполнување на индикаторот на достапност покажаа судовите за кои беше пуштен во употреба новиот електронски Судски портал на РМ (www.vsrn.mk) при подготовката на истражувањето, за разлика од судовите на кои во моментот на истражувањето се уште им функционираа само нивните стари веб страници.

Етички кодекс за судиската етика

Принципот на интегритет судовите го исполнуваат со 65% од индикаторите. Односно, овој принцип вклучува механизми за спречување корупција, примена на етички кодекси и регулирање на лобирањето. Етичките кодекси за судиската етика од 2006 и 2014 год. и за обвинителите од 2004 и 2014 год., иако се воведени одамна¹⁴, има малку докази за придржување до нив¹⁵. Дополнително, што влијае на процентот на исполнувањето на индексот на интегритет е што овие кодекси не се објавени на веб страните на судовите, ниту кај обвинителствата, а кои беа предмет на истражувањето, туку се објавени само на веб страниците на здруженијата на судиите¹⁶ и обвинителите¹⁷.

- 14) Дополнително е развиен „Практичен водич за новиот Етички кодекс“ достапен на <http://www.jpacademy.gov.mk/upload/PDF%20Files/Vodic%20za%20sudska%20etika%20BetettoSessa%20MK.pdf>
- 15) Извештај на ЕК за оценување на прогресот на државата за пристапување во Унијата, 2016 год., достапен на https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf
- 16) Здружение на судиите на РМ <http://www.mja.org.mk/Default.aspx?id=c2f58fe6-3965-4c1c-87ba-522b742c7fe1>
- 17) Здружение на јавните обвинители на РМ <http://zjorm.org.mk/?s=%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81>

Начело на јавност и пристап до информации

Како што беше кажано погоре во текстот, текот и имплементација на судските реформи се под постојан мониторинг на меѓународни и домашни институции и организации. Достапноста до судските одлуки е една од обврските кои ги има државата, односно треба да го подобри он-лајн пристапот до судските одлуки, особено да се обезбеди „пребарливоста“ и лесниот пристап.

На ова ниво, на достапност (јавност и пристап до информации), судовите исполнуваат 58% од индикаторите, односно во однос на подкатегијата јавност исполнуваат 46% од индикаторите, а во подкатегијата пристап до информации исполнуваат 69%. Во моментот само еден Основен суд од анализираниите нема обезбедено анонимизиран електронски пристап до судските одлуки. Македонските судови не обезбедуваат електронски пристап за странките до судските влошки на предметите, односно нема информации електронски достапни за странките во која фаза е нивниот предмет, ниту пак имаат електронски пристап до записниците од одржаните рочишта во предметите во кои се јавуваат како странки.

Во поглед на обезбедување на јавноста на судските рочишта, судовите ги почитуваат законските одредби¹⁸, но некои истакнуваат дека „поради недостаток на судници или немање интерес од јавноста¹⁹“ забележано е дека нема присутна јавност на судските рочишта, односно констатираат дека интересот зависи од „предметот на судењето²⁰“.

Со оглед дека и судската власт е имател на информациите од јавен карактер согласно Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер беше оценето исполнувањето на нивните обврски, дали објавуваат регистар на информации со кои располагаат, дали имаат именувано службено лице за посредување при пристапот до информации. Информации за службеното лице за слободен пристап нема објавено само еден Основен суд, чиј индекс во подкатегијата јавност е ниски 26% во однос на исполнување на критериумите.

Подобрување на финансиската транспарентност на судовите

Судовите се финансираат од Судскиот буџет, преку кој се обезбедува финансирање и за Судскиот совет на РМ, Академијата за судии и јавни обвинители и Судскиот буџетски совет²¹. Иако години наназад судовите инсистираа на финансиска независност, сепак Судскиот буџет е дел од Буџетот на републиката. На веб страниците на судовите нема ниту информации за планираниот годишен буџет за работа, ниту за трошењето на буџетот. Само кај Судскиот совет на РМ, на веб страницата постои категорија „судски буџет“ која не содржи документ²². Затоа за очекување беше нискиот степен на индексот на транспарентност од само 33% од индикаторите, а кои опфаќаат објавување на информациите за организациската структура, буџетот за работа и објавувањето и пристапот до информациите за јавните набавки.

18) Членовите 353-356 од Законот за кривичната постапка и членовите 292-286 од Законот за парничната постапка.

19) Одговори добиени од Основниот суд Кавадарци на прашалникот испратен за квалитативно оценување на индикаторите.

20) Одговори добиени од Основниот суд Струмица на прашалникот испратен за квалитативно оценување на индикаторите.

21) Закон за судскиот буџет (Службен весник на РМ бр. 60/2003; 37/2006; 103/2008 и 145/2010)

22) Пристапено на 14 мај 2017 год. http://www.vsrn.mk/wps/wcm/connect/ssrm/2983c459-7426-446a-8217-61d1db5906df/dummy_.pdf.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTW-ORKSPA-CE.Z18_L8CC1J41L0B520APQFKICD0-CR4-2983-c459-7426-446a-8217-61d1db5906df-kZzRhJ2

- 23) http://www.vsrn.mk/wps/portal/osskopje1/sud/bl/linkovi/korisni%20linkovi!/ut/p/z1/tVTLbsIwEPyV9sAx8oa8zDFQCIUg2oJL4gvKE1yIE0ICVb--pkWqQCVphfDF8np2NDveNaLIQZR707bwCpZybY3OLtXnuqWqgIdgA5loYHbbgMEYyxYx0OwUgCcVbQEAA09bJl9gQFRct-BBl9sdsMdDA4M5Il2bWI8DW5bRK6KIBmWeR7xAbpGX0VeAF1mxRG5W-msWzJNVA7Zl2AA__2B3a8ZX6Y41YJXmbMsvBw5MWcBC5PpBpIW6qkua4oOkelEstfSwJQWx0pTlWl08zZuWUqGVXmEFVpQ6K77z4cIy4W_5FQJpNf3s4FeNglMPfmxCnBohz6gQR3GFYUYP4Bxv2eASbqyZlLnpgpC6Y5Fe0R4mieiRyf_fOcz-jOf-sZt6W-sXr6SfIDX5eJHaOajzmgHaLlIKTEep8g5nzyBYm-bDTXFLK8e8iN4L5Fw5zFlCEqwkEiHEAfa0tDo-3k_j5LjN8Na8_wQl34no/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?urile=wcm%3Apath%3A%2Fpublic_mk%2Fsud%2Fbri%2Blinkovi%2Fkorisni%2Blinkovi%2Fkorisni%2Blinkovi
- 24) http://sud.mk/wps/portal/ssrm/sud/za-sudski-sovet/javni-nabavki/javni%20nabavki!/ut/p/z1/zVRLc5swEP4r6YEjlnhDb9RN4rp1nJbNrowAmQsYyQCMjT59RvumzaZFqbdqZcxEq7--3j2wUIbABiuKEZFpQzJfByiOzIvJZN6H6En661uQv9YB7Y3uRK98Y2WPcpBIEBUL_9CiCAEiZKsQNhZrSioiJXYH1MFfiEL-RZ5_Ti9KDAPW4YvWA4xk1OX4mdnzKhKQgdJ8Za0ieq3mearpqWp7qOease0ZLE0i1ieKTTFoSlpLrhpwIbWmHlf4cCQgVGB5jA80iVJS04wpcNpBRc_IK5pKIUp5xhteKXApulxgPVSSrhwN58P--2nvj5Uy6_2PQCD9mgoRNTn4xRin0LHhYLANC5GbVKM4MjVDMvQXdsyddN1bK3jm89iw80AqsiVVKQaHStJw50Q5VsFKRbt21FTV8WYo0lb1rjTvBL4oEBelzkv90T7xp5Y3h0oy3kjG5bzitaMKpr-_e5XUDteC7D5CQKEsqTOj3TmkytHpnOpWb57p49XsmcNJ5OIGK8KOS7LP2fhejyL7oLlLhUR6jQ78_yuEnMDXCbzshzWx_u8E-qPXjDOjHygO_Lfu9TPdT4fmWTJcr2bjmWR4icVOPWzLwebl1pQ6dP_wgHy5AzkT5LMcglPWcFkEhWvkSbVYbJcfVBQ_Gk_vbqzstm3vSfjebe-3xTg-HWu39t98AWRrcA!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?tenderNo=&categoryValue=%2Fpublic_design%2Fjavni_nabavki%2FVid_na_dogovor%2FStoki

Во насока на подобрување на транспарентноста на судовите не е доволно да се објавуваат контакт информации на портпаролите на судовите, туку во иднина неопходно е објавување на информациите како што се: имињата, контактите и платите на судиите; органограмите, обемот на работа и кратки биографии на вработените во судовите; јавните набавки со склучените договори и анексите на договорите кои се предмет на интерес на јавноста и медиумите; трошењата на судскиот буџет.

На Судскиот портал на РМ, исто така, во иднина потребно е да бидат поставени линкови²³ до Државната комисија за спречување корупција каде се објавуваат анкетните листови за имотот на судиите, како и линк до Министерството за финансии каде се објавуваат извештаи од трошењата на буџетот. На веб страната на Судскиот совет на РМ постои оддел за јавните набавки, но тој не овозможува пребарување доколку немате информација за бројот на огласот²⁴.

Отвореност на Јавните обвинителства во Република Македонија

Резултатите од исполнувањето на индикаторите за отвореноста на јавните обвинителства со 26% се на исклучително ниско ниво. Единствено помалку отворени се независните извршни институции во РМ кои исполнуваат 24% од индикаторите. Ситуацијата е подобра, но не е задоволителна, кај Јавно обвинителство на РМ кое исполнува 51% од индикаторите за отвореност. И Советот на Јавните обвинители се одликува со исклучително ниска отвореност зошто исполнува само 38% од индикаторите за отвореност.

Во поглед на расположливите информации, од кои, пак, зависи колку една институција ќе биде отворена, Јавно обвинителство на РМ е поставено хиерархиски како највисок орган над вишите и основните обвинителства и малкуте информации за нив се поставуваат единствено на веб страницата на ова обвинителство. Непостоењето на сопствените веб страници на вишите и основните обвинителства не би претставувало проблем само по себе кога постоечката веб страница на Јавно обвинителство на РМ би била побогата со информации. На оваа веб страница практично годишниот извештај за работата на јавните обвинителства и спорадичните соопштенија се единствените извори на информации.

Основни и виши јавни обвинителства

Гледано по категории, јавните обвинителства во делот на транспарентноста имаат поразителни 1% зашто тие немаат своја веб страница на која би ги објавувале податоците како што се: тековни стратегии; програми и планови за работа; своите годишни извештаи; надлежности; органограми; персонал, вклучително и име, презиме и плата на обвинителите итн. Овие информации, со исклучок на годишните извештаи, не се содржани ниту на страницата на Јавното обвинителство на РМ.

Понатаму, во поглед на пристапот до информации, јавните обвинителства „освоиле“ 38% од индикаторите како резултат на тоа што он-лајн, за време на истражувањето, биле поставени информациите за лицата одговорни за давање информации од јавен карактер. Исто така, институциите во одговорите на прашалниците тврдат дека постои систем за обуки и упатства според кои вработените се обучуваат како да овозможуваат пристап до досиејата и другите информации со кои располагаат.

Во поглед на набљудувањето над работата на јавните обвинителства, исполнети се 42% од индикаторите за отвореност. Индикаторите, пак, за интегритет се оценети со 50% на исполнетост бидејќи е донесен етички кодекс за обвинителите, но истиот не е достапен на веб страницата на Јавното обвинителство на РМ.

Јавно обвинителството на РМ

Просекот на исполнетост на индикаторите за отвореност на Јавното обвинителството на РМ е повисок, но сепак е на незадоволително ниво од 51%. Највисоки оценки ова обвинителство има за достапноста односно за обезбедување пристап до информации од јавен карактер – 75%, а најниски за транспарентноста – 37%. И покрај тоа што ова обвинителство во хиерархијата е највисок орган на прогонот пред кој одговараат и основните и вишите обвинителства и кое треба да послужи како пример, сепак, Обвинителството на РМ не објавува ниту една информација поврзана со буџетот на институцијата и е оценето со 1% на исполнетост на индикаторите. Наспроти ваквата реалност, институцијата објавува најголем дел од информациите поврзани за јавните набавки, па според тоа исполнува 75% од индикаторите за отвореност.

Обвинителството се соочува со отсуство на независност, ефикасност, транспарентност и доверба од страна на граѓаните. За помалку од една година постоење, нововоспоставеното Специјално јавно обвинителство, кое сепак не е дел од ова истражување, има повисока доверба од Јавното обвинителство на РМ. Во 2016 година, во истражување за ставовите на граѓаните за политичката криза, 50% од граѓаните му дале висока оценка на Специјалното јавно обвинителство, а 24% на Јавното обвинителство на РМ²⁵.

Специјално обвинителство е формирано токму како резултат на долгогодишната неактивност на редовните јавни обвинителства, кои, на пример, со години не постапуваа по корупциски предмети од висок ранг²⁶, додека Специјалното јавно обвинителство, за неполна година и половина, отвори истраги за повеќе од 68 предмети²⁷, а најголем дел од нив се однесуваат токму на корупциски случаи²⁸.

25) Истражување на јавното мислење за актуелните политички случувања во Македонија, Институт за демократија „Социетас цивилис“ – Скопје, <http://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2016/05/0905-Izvestaj-od-istranzuvanje-na-aktuelni-stavovi-IDS-CS-16052016.pdf>, страница 12

26) Извештај за 2016 за РМ на Европската Комисија, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_fo_rmer_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf, страница 56

27) Извештај за активностите на Јавното обвинителство за гонење на кривичните дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите за период од шест месеци (за периодот од 15.09.2016 до 15.03.2017), <http://www.jonsk.mk/wp-content/uploads/2017/03/6-MESECE-IZVESTAJ.pdf>, страница 12

28) Ibid, Предистражните постапки се однесуваат на незаконското следење на комуникациите, како и незаконитости во врска со финансирањето на медиумите, злоупотреба на средствата за финансирање на изборна кампања, разни злоупотреби на постапки за јавни набавки, даночно затајување, перење пари, разни коруптивни дејствија и разни злоупотреби на службена положба и овластувања, финансиски истраги, како и незаконитости во постапките кои се однесуваат на градежни работи итн.

Усвојувањето на Нацрт Стратегијата, која меѓу другото е насочена и кон зголемена транспарентност на правосудните органи²⁹, треба да биде една од приоритетните политики која треба да се усвои, како еден од чекорите за надминување на сериозните слабости со кои се соочуваат правосудните органи.

Совет на јавни обвинители

Советот на Јавни обвинители исполнува само 38% од индикаторите за отвореност и е уште една слаба алка во обвинителскиот систем. Советот има најслаби оценки за достапноста зашто индикаторите за пристап до информации не ги исполнува воопшто, а најмногу ги исполнува индикаторите за интегритет (72%), односно за етички кодекс 82% и за независност 62%.

Индикаторите за транспарентност на Советот се исклучително ниски – 27%, бидејќи Советот воопшто не објавува информации за јавните набавки, не ги објавува основните документи како извештаи, планови за работа или стратегии, ниту го објавува својот буџет.

Забелешките и на Европската комисија во нејзиниот последен извештај се сериозни³⁰, со што уште еднаш се подвлекува потребата од итни заложби за реформа на правосудните органи.

29) Извештај во сенка за поглавје 23 на Мрежа 23, http://www.epi.org.mk/docs/Izvestaj_mk.pdf, страница 13

30) Извештај за 2016 за РМ на Европската Комисија, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf, страница 13 и 54.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Отвореноста претставува клучен услов за демократија со тоа што им дозволува на граѓаните да добијат информации и знаења за еднакво учество во политичкиот живот, делотворно носење одлуки и барањето отчетност од институциите за политиките кои тие ги спроведуваат.

Голем број земји преземаат конкретни дејства со цел зголемување на нивната транспарентност и отчетност кон граѓаните. Регионалниот индекс на отвореност на судството е развиен за да се утврди до која степен граѓаните од Западен Балкан добиваат навремени и разбирливи информации од нивните институции.

Регионалниот индекс на отвореност мери до која мера судските органи се отворени за граѓаните и општеството и се базира на следниве четири принципи: 1. транспарентност, 2. достапност, 3. интегритет и 4. свест.

Под принципот на транспарентност се подразбира дека организациските информации, буџетот и процедурите за јавни набавки се јавно достапни и објавени. Достапноста се однесува на обезбедување и почитување на постапките за слободен пристап до информации и зајакнување на интеракцијата со граѓаните. Интегритетот вклучува механизми за обезбедување независност на судските органи и спроведување на етичките кодекси. Последниот принцип, свеста, се однесува на мониторинг и евалуација на политиките кои се спроведуваат.

Со следење на меѓународните стандарди, препораки и примери на добри практики, овие принципи се дополнително развиени преку квантитативни и квалитативни индикатори, и се оценети врз основа на: достапноста на информации на официјалните веб страници, квалитетот на правната рамка во индивидуални случаи, други извори на јавно информирање и прашалници доставени до институциите.

Отвореноста на судските органи ја меревме и анализиравме со помош на повеќе од 100 индикатори.

Мерењето беше спроведено во периодот од октомври до декември 2016 година. Врз основа на резултатите од истражувањето се разви сет од препораки и директиви наменети за институциите.

Метаморфозис е независна, непартиска и непрофитна фондација со седиште во Скопје, Република Македонија. Мисијата на Метаморфозис е да придонесе за развој на демократијата и подобрување на квалитетот на живеење преку иновативна примена и ширење на знаењето. Наши главни вредности се отвореност, еднаквост и слобода. Програмските области во кои делува Метаморфозис се:

- Општествени иновации
- Животна средина
- Човекови права
- Добро владеење

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје

347.962.3/.6(497.7)"2016"(047)

НАУМОВСКА, Нада

Отвореност на судските органи во регионот и
Македонија [Електронски извор] / автори Нада Наумовска,
Данче Даниловска. - Скопје : Метаморфозис, 2017

Начин на пристап (URL): <https://www.metamorphosis.org.mk>.
- Текст во PDF формат, содржи 14 стр. - Наслов преземен од
екранот. - Опис на изворот на ден 12.07.2017

ISBN 978-608-4564-81-2

1. Гл. ств. насл. 2. Даниловска, Данче [автор]

а) Судство - Независност - Македонија - 2016 - Извештаи
COBISS.MK-ID 103702282

Фондација Метаморфозис

адреса: ул. „Апостол Гусларот“ бр. 40, 1000 Скопје, Македонија
е-пошта: info [AT] metamorphosis.org.mk
телефон: +389 2 3109 325
www.metamorphosis.org.mk